

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Prof. Dr. K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr. H. A. van Andel, Solo; Dr. R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr. Henry Beets, Grand Rapids; Dr. H. Bergema, Karoeni; Dr. F. A. den Boeft, Rotterdam; Dr. E. T. v. d. Born, Heemstede; Mr. A. Bouman, Rotterdam; Ir. B. ter Brugge, Almelo; Dr. K. J. Cremer, Kampen; Mevr. W. Cremer-de Vries, Kampen; Dr. R. J. Dam, Kampen; Dr. A. C. Drogenboud, Dordrecht; Dr. D. van Dijk, Groningen; Drs. D. J. Galle, Kampen; Mevr. G. Gillhuis-Smitskamp, Mijdrecht; Dr. J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr. J. van Herken, Ermelo; Dr. B. Holwerda, Amersfoort; A. Janse, Biggkerke; Dr. P. Jasperse, Leiden; Dr. J. Kapteyn, IJmuiden; Dr. G. Keizer, De Steeg; Dr. B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr. J. L. Koole, Naaldwijk; Dr. E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr. J. v. d. Linden, Poerworedjo; Dr. S. O. Los, 's-Gravenhage; Mevr. C. E. Th. Luijcknaar-Francken-Schreuder, Rotterdam; Dr. F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr. H. Mulder, Deventer; Dr. S. J. Popma, Amersfoort; Dr. A. Ringnaald, Ermelo; P. J. Riiseeuw, 's-Gravenhage; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr. G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr. R. Schippers, Rotterdam; Dr. J. Smelik, 's-Gravenhage; Dr. H. Smilde, Groningen; Dr. H. Smitkamp, 's-Gravenhage; Dr. N. Streefkerk, Wollega; D. Stroo, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr. C. v. Til, Philadelphia Pa.; Dr. C. Veenhof, Haarlem; Drs. M. B. v. 't Veer, Groningen; Dr. J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr. D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr. M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr. F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr. J. de Vries, Tilburg; Dr. H. J. Westerink, Leiden; Dr. D. K. Wielenga, Capelle a. d. IJssel; Mr. J. A. de Wilde, 's-Gravenhage; Dr. S. U. Zuidema, Solo.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr. K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE N.V., Goes.
Telefoon No. 2424 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned.-Indië f6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: „Ontvangen van den Heiligen Geest, geboren uit de maagd Maria”. — Gedicht van Joost van den Vondel. — Uit de Schrift: Wederopbouw, Neh. 6: 10-14. — Kerkelijk leven: Weerhouding, Benzine voor predikanten. Verantwoording. — Even parkeren: Lotsverbondenheid. — Pop. wetensch. schetsen: Voetsporen Gods, IV. — Aan een jongeren tijdgenoot, nr. 8. — Literatuur en kunst: Nieuwe winst. — Onder de streep: De vrijheid, die blijft. — Perschoonw. — Kerknieuws. — Bijlage: Heidelb. Catechismus II, blz. 209-216.

HOOFDARTIKEL

„Ontvangen van den Heiligen Geest, geboren uit de maagd Maria”.¹⁾

I.

Inleiding

Bovengenoemd artikel van de Apostolische Geloofsbelijdenis is wel zeer in 't midden van de theologische belangstelling gekomen. Eenerzijds is het voorwerp geworden van een felle, voortdurende kritiek, aan de andere zijde zien we dit artikel in de Roomsche Kerk tot zulk een leer uitgebouwd, dat de betekenis van Christus geheel en al dreigt te worden verduisterd.

't Zal voor ons goed zijn in gedachtenis te houden, het woord Op. 22: 18, 19. Daarin staat, dat men aan de waarheid, niet af, noch toe mag doen.

Wanneer wij ons met dit stuk bezighouden, laten we allereerst de kritiek aan het woord komen (A). Vervolgens zien we, hoe zich de Marialeer in de R.-K. Kerk heeft ontwikkeld (B).

Dan, wat de Heilige Schrift van dit stuk zegt (C). Daarna, hoe dit stuk in de Kerk is opgenomen (D).

Tenslotte, wat de betekenis, de zin van dit leerstuk is (E).

A. De kritiek.

Het stuk van de maagdelijke geboorte van onzen Heiland, is al de eeuwen door wel aangevochten geworden.

Het verzet tegen deze gedachte moet al heel vroeg zijn opgekomen. Meer dan één geleerde is van meening, dat in het Mattheüs-evangelie reeds een tendenz is, om den Joodschen laster te bestrijden.²⁾

Zoo zegt Prof. H. Bavinck, dat de boven-natuurlijke ontvangenis oudtijds reeds ontkend werd door de Joden, door de Ebionieten, door Cerinthus, Carpocrates, Celsus, door de deïsten en rationalisten in de achttiende eeuw, zooals Morgan, Chubb, door de nieuwere critici zooals Strausz, Bruno, Bauer, Renan enz.³⁾

't Is dan ook niet te verwonderen, dat in een dissertatie, bijna 100 jaar geleden verschenen, in hoofdzaak dezelfde bezwaren waren bestreden als die thans tegen de boven-natuurlijke geboorte worden ingebracht.⁴⁾

Toch is, in verband met de toenemende kritiek op de Heilige Schrift, het verzet tegen dit artikel al heftiger geworden.

De groote strijd over dit stuk, en eigenlijk over heel de Apostolische Geloofsbelijdenis, is begonnen in 1892. Toen verscheen in het tijdschrift Die Christliche Welt van de hand van den bekenden theoloog Adolf von Harnack een antwoord op een

vraag van eenige jonge theologen, of het niet noodig was, dat het Apostolicum werd afgeschaft. Hij stemt toe, dat er eigenlijk een nieuw symbool noodig is. Wijst er op, dat de symboolkwestie een brandende is. Geef den raad, niet met het parool te komen: het apostolicum moet worden afgeschaft. Zoo mogelijk moet men het verwijderen uit het liturgisch gebruik. Een kortere belijdenis moet er voor in de plaats. Een gerijpte Christen zal aan verscheidene uitspraken van het Apostolicum aanstoot nemen. Sommige artikelen behoeven niet letterlijk te worden vastgehouden, maar kunnen geestelijk worden „umgedeutet”. Dit is evenwel niet bij alle artikelen mogelijk.

Bij het artikel, ontvangen van den Heiligen Geest, geboren uit de maagd Maria, is zulk een „Umdeutung” onmogelijk, daar men het dan in zijn tegendeel moest „Umdeuten”.⁵⁾ Harnack is er van overtuigd, dat de bovennatuurlijke geboorte reeds in het begin van de tweede eeuw een vast stuk van de kerkelijke traditie vormde, maar evenzeer is hij zeker, dat zij in de oudste prediking geen plaats heeft gehad. Deze begon met Jezus Christus, den Zoon Davids naar het vleesch, den Zoon Gods naar den Geest, met den doop van Christus door Johannes en de nederdaling van den Geest op Hem.⁶⁾

Hij noemt als bezwaren tegen de bovennatuurlijke geboorte:

1. Deze ontbreekt in alle Brieven van den Apostel Paulus en in alle Brieven van het Nieuwe Testament.

2. Noch in het Evangelie van Marcus is het te vinden, noch positief in dat van Johannes.

3. Het ontbreekt ook in de gemeenschappelijke bron van Mattheüs en Lucas.

4. De geslachtsregisters van Jezus, die deze evangelien bevatten, gaan terug op Jozef en niet op Maria.

5. Alle vier Evangelien geven aan — twee direct, twee indirect, dat de oorspronkelijke prediking aangaande Jezus Christus met Zijn doop is begonnen.⁷⁾

Volgens zijn meening is het geloof, dat Jezus uit een maagd geboren is, ontstaan uit Jes. 7: 14.⁸⁾

Een geweldige strijd is in Duitschland naar aanleiding van deze niting van Harnack het gevolg geweest.

Een officiële verklaring: dat de Zoon van God ontvangen is van den Heiligen Geest, geboren uit de maagd Maria, dat is het fundament van het Christendom, het is de hoeksteen, waarop al de wijsheid dezer wereld verpletterd wordt⁹⁾, zette hij de tegenstanders kwaad bloed.

Een twintigtal theologen publiceerde in Die Christliche Welt van 13 Oct. 1892 een verklaring, waarin zij bovengenoemde uitspraak een bedroevende verwarring der geesten noemde. Noch de Bijbel, noch de evangelische belijdenissen hebben aan het in de eerste hoofdstukken van het eerste en derde Evangelie bewaarde verhaal een zodanige voor het geloof beslissende betekenis gegeven.¹⁰⁾

Sindsdien is in Duitschland de kwestie voortdurend actueel gebleven. Vooral in 1912 is de strijd weer heftig geweest, toen de predikanten Jatho en Traub om deze kwestie zijn afgezet geworden.¹¹⁾

Dat ook in de Angelsaksische landen deze kwestie telkens ter sprake is gekomen, blijkt uit de

5) Harnack, Reden und Aufsätze, 1904, I, p. 221 v. Vergelijk over dezen strijd ook R. G. G., art. Apostolicum in Christliche Welt.

6) a.w. p. 246.

7) a.w. p. 245.

8) A. von Harnack, Dogmengeschichte I⁸, p. 113, no. 1.

9) Aangehaald bij Harnack, Reden und Aufsätze, p. 258.

10) Vgl. art. Theol. Blätter 1932, van K. Thieme, kol. 300.

11) Een prachtig overzicht van de kwestie, die hier ter sprake komen, vindt men in het van modern standpunt geschreven, populaire boekje van Karl Thieme: Das Apostolische Glaubensbekenntnis, 1914.

Al stonden wy...

Al stonden wy, met heele benden,
Gekerstent, blank in 't harrenas,
En dat 'er slechts een schrede was
In 't midden, tusschen moortellenden,
En 't Heldensch offren, naer den sleur;
Wy koren Christus voor den keur:
Wy lieten sygen weer¹⁾ en wapen;
De pylen, speeren, zwaarden slapen,
En offerden, als tamme schapen,
Ons willigh op, aen 't weerloos Lam,
Dat stom van zelf ten outer quam.

J. v. d. VONDEL, Rey van Gekerstende
soldaten (Uit: Peter en Pauwels).

¹⁾ geweerd.

rijke litteratuur, die daar over dit punt is verschenen.¹²⁾

Wij noemen alleen het werk van Prof. James Orr, The Virgin birth of Christ 1908, die in een achtal lezingen al de kwesties, die hier zijn gerezen, bespreekt en de critiek op de maagdelijke geboorte weerlegt.

Voor al moet worden gewezen op het magistrale werk van Prof. J. Gresham Machen: The virgin birth of Christ 1930, dat een schitterende apologie is van dit geloofsartikel. Al de argumenten, die tegen de maagdelijke geboorte worden ingebracht, worden zorgvuldig onderzocht. Men komt diep onder den indruk van de scherpzinnigheid van dezen geleerde, die aan Amerika in de kracht van zijn leven is ontvallen.¹³⁾

Het is jammer, dat van dit werk nog geen vertaling verschenen is in onze Nederlandsche Taal.

De opmerking is gemaakt door Karl Ludwig Schmidt, dat de tegenstanders van de maagdelijke geboorte zich meer beijverd hebben dan de voorstanders. Ik vermoed, dat Prof. Schmidt het werk van Prof. Machen niet heeft gekend. Anders zou zulk een opmerking niet uit zijn pen zijn gevloeid.

Ook in ons eigen land kwam de critiek op dit leerstuk meer dan eens uit. Prof. Ph. Köhnstamm heeft meer dan eens de maagdelijke geboorte bestreden.¹⁴⁾ Ook Prof. G. v. d. Leeuw aanvaardt dit leerstuk niet.¹⁵⁾ Tevens mag gewezen worden op het werk van Emil Brunner¹⁶⁾ die ook hier veel invloed heeft.¹⁷⁾

Wat nu de bezwaren betreft, kan men onderscheiden tusschen exegetische (1), dogmatische (2) en morele (3) bezwaren.

1. Exegetische bezwaren. Deze bezwaren zijn al genoemd in den strijd dien Harnack gevoerd heeft. Men wijst op het feit, dat alleen bij Mattheüs en Lucas de maagdelijke geboorte gevonden wordt; dat Marcus en Johannes er van zwijgen; dat noch Paulus noch de andere Nieuwtestamentische geschriften er van spreken; dat de geslachtsregisters van Mattheüs en Lucas beide op Jozef teruggaan.

Wat nu de beide plaatsen betreft, waar de maagdelijke geboorte gevonden wordt (Mt. 1: 18-25 en Luc. 1: 35), op allerlei wijze is getracht, de kracht van deze plaatsen weg te nemen. Welthausen b.v. doet dit op deze wijze dat hij eenvoudig de geschiedenis van Mt. 1 en 2, Luc. 1 en 2 negeert. Hij begint bij Mt. 3 en Luc. 3.¹⁸⁾ De meesten evenwel gaan niet zoo ver, nemen aan, dat slechts

12) Vgl. H. Bavinck, a.w. III², p. 307.

13) Zie het art. van Prof. C. v. Til, Reformatie 5 Febr. 1937. Dissertatie Dr. W. Masselink: Machen als Apologist, 1938.

14) Bijbel en Jeugd, V. U. B., 1933, p. 201-210.

15) Schepper en Schepping, III, De Heilige, 1931, p. 170-174.

16) Dogmatische Brieven, 1933, p. 71.

17) Der Mittler, 1927, p. 288-292.

18) Het moderne standpunt wordt uiteengezet bij Prof. G. J. Heering: Geloof en Openbaring, II, pag. 148-157; vgl. Art. van Prof. K. Dijk: Incarnatie, Horizon, Dec. 1939.

1) Deze artikelenreeks geeft, in gewijzigden vorm, een referaat, gehouden Woensdag 14 Juni 1939 voor de Reunite-vergadering van F. Q. I. te Kampen.

2) Zoo b.v. Th. Zahn, Grundriss der Geschichte des Lebens Jesu, 1928, p. 20. P. Feine, Theologie des N. T., 1931, p. 420.

3) H. Bavinck, Geref. Dogmatiek 2 III, p. 306.

4) J. J. van Oosterzee, Disputatio de Jesu, e virgine Maria nato, 1840, p. 230.

enkele verzen, of zelfs enkele woorden zijn geïnterpoleerd.¹⁸⁾

Hoe dan deze gedachte in het Nieuwe Testament is gekomen, wordt door de critici verschuldend beoordeeld. Velen zijn geneigd met Harnack¹⁹⁾ aan te nemen, dat deze gedachte te danken is aan een verkeerde uitlegging van Jes. 7:14. Anderen denken aan heidensche invloed. Eenstemmigheid is hierover niet bepaald. Harnack spreekt in zijn Dogmengeschiede²⁰⁾ van een „unerfreuliche Musterkarte“ en memoreert, dat Seidel en Van den Bergh van Eysinga denken aan het Boeddhisme als bron; Gardner en Bousset aan Egyptischen invloed; Funkel en Cheyne aan een Babylonischen oorsprong; Pfeiderer aan een Phrygischen cultus; Schmidt aan Perzische leer; Usener aan Griekse mythologie; Dietrich aan den Mithrasdienst; Butler aan de eleusische of andere mysteriën enz.

De gedachte aan Heidensch-mythologische invloed heeft vooral ingang gevonden door de religieus-geschiedelijke methode, die op het Nieuwe Testament werd toegepast. K. Thieme kon derhalve zeggen, dat de bestrijding van de gedachte van de maagdelijke geboorte vooral te danken was aan de religieus-historische bijbelerie.²¹⁾

Het felt, dat er zooveel verschil is in het zoeken naar den oorsprong van deze gedachte, pleit er niet voor. Toch is daarom de religieus-historische beschouwing van de maagdelijke geboorte niet zonder waarde. Zij toont hierin ook weer, dat de gedachte van de goddelijke afkomst van den Verlosser diep is doorgedrongen in heel het menschelek gedachte.²²⁾

2. Dogmatische bezwaren. Deze ontmoeten we vooral bij E. Brunner. Hij meent, dat deze leer vooral is opgekomen uit dogmatische motieven.²³⁾ De eerste grond zou geweest zijn: dat een natuurlijke geboorte in strijd zou zijn met de betekenis van het feit der menscheboort. Maar volgens Brunner is de leer van de maagdelijke geboorte een verkleining van het wonder der menscheboort van Christus. Zegt men dat het onwaardig zou zijn, dat de Heiland op de gewone wijze mensch was geworden, dan wil Brunner er nadruk op leggen, dat de Heiland juist op onwaardige wijze geboren moest worden. Dat is de grondtrek van de bijbelsche openbaringsgedachte. Hier staat Brunner lijnrecht tegenover Kohnstamm, die de maagdelijke geboorte juist daarom verworpt, dat het huwelijk daarmee wordt gediskwalificeerd.²⁴⁾ Wanneer de maagdelijke geboorte wordt verdedigd met een beroep op de leer van de erfzonde, dan merkt Brunner op dat noch de geboorte uit een zondige moeder de zondeloosheid waarborgt, noch de geboorte uit man en vrouw de zondeloosheid kan verhinderen.

Brunner ziet in de leer van de maagdelijke geboorte een poging om in een overigens natuurlijk iets een goddelijk „stuk“ in te plaatsen, en wel een waarnemingsfeit, waarvan twee menschen iets konden weten zonder geloof.²⁵⁾ Brunner verworpt deze gedachte, omdat hij ze niet kan plaatsen in zijn systeem.²⁶⁾

Het is hier de plaats om iets te zeggen van de meening van Brunner's vroegeren medestander Karl Barth. Deze aanvaardt de maagdelijke geboorte²⁷⁾, en bestrijdt Brunner op dit punt. Maar de redeneermethode is geheel aan die van Brunner analoog. Hij laat eerst zien, hoe zwak eigenlijk het Nieuwtestamenteel getuigenis is en geeft daarna de verdediging.

Dit leerstuk ligt aan den rand van de openbaring, heeft geen ontische, wel moëtische betekenis.²⁸⁾ 't Kan niet vergeleken worden met de erkenning van Christus' waarchachtige godheid en menscheheid. 't Is een aanduiding van het karakter van dit mysterie. Barth beschouwt het als een signum, een teeken, dat heenwijst naar een feit. Het feit is het belangrijkste. Dat wil niet zeggen, dat het teeken indifferent is.

3. Morele bezwaren. Het is vooral Prof. Kohnstamm, die moreel bezwaar heeft ingebracht tegen deze leer. Zie wordt door deze leer het gezin in zijn wezen vernietigd. Wanneer Jezus geen menschelek vader heeft gehad, dan staat het menschelek vaderschap als zoodanig onherroepelijk en in geheel exceptioneelen zin, onder den vloek der zonde. Van hieruit is nog slechts één uitredding: het klooster.²⁹⁾

18) Aangehaald bij Orr, a.w. p. 48.

19) Zie J. Gresham, Machen, a.w. p. 44-237; H. Weizel, Bibl. Theologie 1911, zegt: Man kann mit der Streichung von 4 Worten (in Luc. 1:34) auskommen! Dat is de bedoeling. Men wil „auskommen!“

20) Dogmengeschiede, I, p. 113.

21) a.w. p. 113.

22) Theol. Blätter, 1932, p. 300. Vgl. R. G. G. 2 I. Babylon III, kol. 719, Christologie II, kol. 1604, C. Cleinen, Religions-geschichtliche Erklärung des N. T. 1909, pag. 223-244.

23) Vgl. A. v. Deursen, Der Heilbringer, 1931, p. 378. Bij de patres Justinus Martyr, Origenes wordt gewezen op de parallellen in de heidensche mythologieën. Dit is niet bedoeld als verklaring, maar als argumentum ad hominem.

Vgl. Machen, a.w. p. 330.

24) a.w. p. 290.

25) a.w. p. 174.

26) p. 291.

27) Dit is heel duidelijk aangetoond door Dr S. U. Zuidema in z'n artikelenreeks in het N. O. I. Kerkblad, 24e jrg., p. 205.

28) Credo, 1935, p. 57-65, Kirchliche Dogmatik I 2, p. 187-221.

29) Vgl. Prof. K. Schilder, Ref. XVI, no. 3.

30) Schepper en Schepping, III, p. 174.

Ook vindt hij, dat een gedachte als deze heel moeilijk kan worden verhaald in de Zending. Hiermee hebben we een kort overzicht gegeven van de bezwaren, die tegen de maagdelijke geboorte zijn ingebracht.

N.

K. M.

UIT DE SCHRIFT

Wederopbouw.

Toen ik zelf in het huis van Sjennaja, den zoon van Delaja, den zoon van Mehetabel kwam, terwijl deze in geestvervoering was, zelde deze: „We mochten samen gaan naar het huis Gods, midden in den tempel, en de tempeldeuren sluiten, want men komt u vermoorden, ja bij nacht komt men u vermoorden!“ Maar ik zelde: „Zou een man als ik vluchten? En wie, die is als ik, zou den tempel kunnen binnengaan en in het leven blijven? Ik ga niet.“ Ik begreep het wel: „Zie, God had hem niet gezonden om deze profetie aangaande mij uit te spreken, maar Tobias en Sanballat hadden hem omgekocht, opdat ik bang zou worden en aldus zou doen en zondigden.“ Dat ware dan voor hen een gelegenheid tot later geweest om smaad over mij te brengen.“ „Gedenk, o mijn God, Tobias en Sanballat, maar deze zijn daden! En ook de profetes Noadja en de overige profeten, die mij bang wilden maken!“

Nehemia 6: 10-14 (vertaling Dr A. Noordzij).

„Nehemias“, de heilige Bouwmeester, zooals Vondel hem aandient, is de man van Jeruzalem's wederopbouw geweest. De verwoeste stad moest uit het stof herrijzen. Maar Nehemia is in de ziel gezonken het psalmwoord, dat zoo de Heere de stad niet bouwt, tevergeefs de bouwlieden zich eraan geven. Wat van den bouw geldt, is ook voor den wederopbouw van kracht.

Daarom is Nehemia niet de man, die den wederopbouw kan beginnen met ongeloovigen of defaitisten. Als „binnen den kring van Juda“, d.w.z. in de gemeenschap der teruggekeerde ballingen de moedeloosheid aan het woord komt, dan zingen de vermoelden een liedje:

„Des dragers kracht is op;
er is te veel pijn;
wij, wij kunnen niet
den muur bouwen.“

(4: 10, vertaling Noordzij).

Die slappe lieden ook; van den geestelijken tegenstand, door de groep Sanballat geboden, repen zij niet. Ze worden er niet door aangevuurd. Wederopbouw is een kwestie van materiële waarden, en van niet meer. Zij zien alleen maar pijn. Den heiligen krijg zwijgen ze in hun kerm-liedje dood. Maar Nehemia gaat door: wee hem, als hij het niet doet. Hij ziet wel den heiligen oorlog. Wederopbouw is primair een geestelijk theocratisch begrip. Een étape in den geestelijken strijd.

Nu, hij ondervindt er dan ook al de zwarigheden van. Maar hij komt langs dien weg ook dagelijks verder in de goede, de alleen geestelijke en geloovige uitwerking van dat anders zoo vage begrip van „wederopbouw“.

Nehemia ondervindt de moeilijkheden, zoo zeiden we. Wat al tegenstand: overval, hinder, sabotage, laster-campagne, dreigement, fluistergerucht. En, niet te vergeten, intimidatie, gepaard met een poging, een wettige aanklacht tegen hem uit te lokken. Eerst wordt Nehemia bestookt met een „open brief“. Sanballat, de schrijver van het gesloepen stuk, huichelt enkel vriendelijkheid: — „och, och, Nehemia moest eens weten, hoe hij door allerlei onverantwoordelijke elementen van allerlei leelijke verdacht en beschuldigd wordt, tot van een greep naar de macht toe! Zou een conferentie tussen schrijver en geadresseerde geen raad schaffen? Met de meeste hoogachting, uw dienstvaardige Sanballat. Maar Nehemia doorziet den listigen toelag van intimidatie, die de bedoeling heeft, Nehemia er toe te brengen, het wederopbouwwerk te staken: de kracht van den leider is dan meteen gebroken (6: 5-9). Nehemia's ondubbelzinnig antwoord evenwel bewijst Sanballat, dat de man van den wederopbouw niet in de fuik geloopt is. Dan volgt een nieuwe aanval. Een „ons verder onbekende profet“ moet nu „Nehemia in het voor hem als leek verboden tempelgebouw lokken (vgl. Num. 18: 7), waardoor den priesters gelegenheid wordt geboden hem van heiligschennis aan te klagen en op dien grond om het leven te brengen“. Onder die priesters immers heeft Sanballat's groep heel wat medestanders: het waren de officiële hoogwaardigheidsbekleders, die van den al te parmantigen „leek“ niet veel moesten hebben en over zijn sociale hervormingen lang niet te spreken waren. De combinatie van trouwelooze priesters en valsche profeten is trouwens niet nieuw: Jesaja wist er ook alles van, en Michä eveneens. Als nu, waarschijnlijk op invitatie, Nehemia bij dezen valschen profet op bezoek komt, raakt de man, casueel genoeg, in „geestverrukking“¹⁾, — de simulant! En weer zingt de sirene: Nehemia, laten we

toch samen naar den tempel gaan, sluipmoordenaars bedreigen uw leven, maar daar zij ge tenminste veilig. De Heere zelf geeft kennelijk deze waarschuwing mij in! Maar Nehemia loopt ook nu niet in de val. Hij begrijpt, dat de quasi-godsgezant omgekocht is, en zal niemand de kans geven, hem van illegale handelingen (als een in zijn geval den niet-leviet verboden overschrijding van den tempeldorpel) te beschuldigen. Mag hij blijven doorwerken, dan moet het volk weten, waar het om gaat. En moet hij, zooveel het vleesch aangaat, eenmaal ten val komen, dan dient het volk nog te weten, waar het om gaat. In dat geval zal de wederopbouw van den tempel zelfs nog door zijn persoonlijke schade wezenlijk gediend zijn. Ook al wordt hem troffel en zwaard door de Sanballats en andere verraders uit handen geslagen. Maar valt hij in het voor hem gesponnen net der vreesachtigheid of der illegale handelingen (hoezeer ook overigens haast onvermijdelijk), dan heeft zijn ondergang niets stichtends, en wordt de zaak van den wederopbouw werkelijk en voor goed geschaad.

En nu durft de profet ook met het verraad tot God komen, — als aanklager. Hij redt zich niet uit den greep van het hem opgedrongen conflict door een quasi-stichtelijke mishandeling van het woord: hebt uwe vijanden lief, als zou dit een bevel zijn, om den heiligen oorlog stop te zetten. Neen, — God moge gedanken aan Tobias en Sanballat, „aanklagers van andere goden“, en ook aan die „profetes“ en de andere „profeten“, die als valsche profeten zich dienstbaar stellen aan de legionairs van het geestelijk verraad. Hun namen en personen zijn in het niet verzonken, maar Nehemia heeft ze voor Gods aangezicht gebracht, en in het kroniekenboek hierboven staan die namen aangeleekend: — eens zal het van de daken gepredikt worden, wat deze duisterlingen — onder wie de dame Noadja niet ontbreekt — hebben uitgericht.

Zoo weten wij, wat wederopbouw is.

Het is niet een kruisersdienst-op-groote-schaal, 't is geen georganiseerde puin-opruiming. Het is bekeering tot God, verzameling van het „overblijfsel“, dat naar de verkiezing is, combinatie van troffel en zwaard, maar deze beide gehanteerd in den principieelen geloofsstrijd.

Dies met een stoet hartsiers ick 't lijf
[verzek'en ginch,
En gaf den bouwlieden, zo ick 's vyands
[list doorsnuffel,
Den degen in d' een vuyst, in d' ander hand
[den truffel,
Den beucklaer by de werck, om schullen
[slagh op slagh
Van 'theyr, dat zwert van nyd steeds op
[zijn luymen lagh, —

zooals Vondel het teekent.

Wederopbouw kan dus niet zijn een herstel-naar-de-gelijkschakelingsmethode. Want deze methode wischt de grenzen tusschen Godsvrees en haar tegendeel uit: treft economische, sociale, architectonische voorzieningen, doch schakelt daarbij de propaganda voor heidendom en ongeloofstheorieën in en lokt of dwingt haar catechumenen bij duizenden: onder de kleine kinderen, die uit lo-geeren gaan, onder de krachtige mannen, die worden opgeroepen tot den wederopbouw, en onder de sociaal afhankelijken. De echte wederopbouw daarentegen is op den Christus Gods gericht; al was het gerucht ook valsche, dat Nehemia misschien wel de Messiaansche koning zou willen worden, niettemin werkte hij gehoorzaam op dezen Koning aan; hij verbiedt daarom de gemengde huwelijken (geen ras-, doch geloofskwestie), herstelt den sabbath, verwijdert de geestelijke verraders, voorziet den tempel van het noodige, legt de „trouwbonnd-oorkonde“ vast, leest de wet Gods publiek, roept een boetedag uit, vervult de schaduwen, ontziet als niet-leviet de wet, die hem den toegang tot den tempel ontziet, zorgt voor de priesters en hun tractement, en bouwt in den staat aan de kerk:

Doen klom ons juychen nae 't gesternte
[klaer van schimmer²⁾,
Om dat van derwaerts was gezegent ons
[getimmer,
De stadt bevolckert weer van 't Priesterlijck
[geslacht,
Zyn thiende Levi wierd geheylycht en
[gebracht,
De Godsdienst racekte in zwang: waerom
[myn naem zal duren
Zoo langh Jerusalem derf roemen op zijn
[muyren.

Er is een zoogenaamde wederopbouw, die een étape is in den oorlog van den Antichrist tegen den Christus Gods. Valsche profeten luiden hem in, baatzucht en intrigue worden soms zijn methodische propaganda-middelen. De christen late zich daarbij niet inschakelen, en de kerk houde den hongerigen mond open van de kinderen der vaders, die afbraak noemen wat ongeloovigen als wederopbouw aandienen, en die deswege worden nagesloten van steun. Ze brenge de Sanballat's voor Gods troon, en de Noadja's ook, en doe in elk van

haar led
plaats op
of van
liever or
hem hou
Immer

Men
Men

De D
Een
Van

En je
Men
W
Da
Ve

De v

De v

De v

De v

De v

De v

De v

De v

De v

De v

De v

De v

De v

De v

De v

De v

De v

De v

De v

De v

De v

De v

De v

De v

De v

De v

De v

De v

De v

De v

De v

De v

De v

De v

De v

De v

De v

De v

De v

De v